

INGEBOEKT

Kroniek van een
aangekondigde misgeboorte:

Woordenlijst Nederlandse Taal

Georges De Schutter

Woordenlijst Nederlandse Taal samengesteld door het Instituut voor Nederlandse Lexicologie in opdracht van de Nederlandse Taalunie - met een leidraad door Jan Renkema. Sdu Uitgevers Den Haag/Standaard Uitgeverij Antwerpen, 1995.

 e nieuwe **Woordenlijst Nederlandse Taal** is opgesteld in het Instituut voor Nederlandse Lexicologie, in opdracht van de Nederlandse Taalunie. Behalve dat het de facto de concretisering is van de beslissingen genomen door het Comité van Ministers van de Taalunie, wordt het ook nog eens voorgesteld als een soort van thesaurus van de Nederlandse taal. Het bevat dus niet alleen informatie over hoe je een woord of uitdrukking schrijft, en hoe je eventueel in het woord afbreekt, maar ook over morfologische

gegevens zoals hoofdvormen van werkwoorden, meervoudsvormen en genusaanduiding van zelfstandige naamwoorden, verbogen vorm en trappen van vergelijking van bijvoeglijke naamwoorden. Het aangeven van de afbreekpunten is nieuw ten opzichte van het Groene Boekje van 1954; verder krijg je als gebruiker grotendeels dezelfde informatie als in het oude boekje. Hoewel die informatie niet altijd op dezelfde manier verschijnt. Nieuw is bijvoorbeeld dat het genus van de zelfstandige naamwoorden met *de* respectievelijk *het* wordt aangeduid, en dat enkel bij die *de*-woorden waar

in Nederland en Vlaanderen hetzelfde genus gebruikt wordt, *m(annelijk)* of *v(rouwelijk)* verschijnt. Tegenover het vroegere *v(m)* is dit feitelijk een vooruitgang, al zal niet noodzakelijk iedereen dat zo zien.

In wezen gaat het in dit boekje natuurlijk om spellingen, en ik wil mij dan ook verder concentreren op de vraag hoe die voorgesteld worden. Net als het boekje van 1954 begint deze **Woordenlijst** met een **Woord vooraf**, ondertekend door de vier ministers die op dit ogenblik over de Nederlandse Taalunie waken: de Ministers van Onderwijs van Nederland en Vlaanderen, Jo Ritzen en Luc Van den Bossche, en hun collega's die Cultuur onder hun bevoegdheid hebben, Aad Nuis en Luc Martens. Ten onrechte stelt dit **Woord vooraf** dat de voorstellen die de Commissie Geerts gedaan heeft in verband met de schrijfwijze van de tussenklanken door het ministercomité zijn overgenomen. Met name de filosofie die achter de voorstellen voor de schrijfwijze van *-e(n)* zat, is door het invoeren van uitzonderingsregels en verder ook door de voorstelling zelf van hoofd- en uitzonderingsregels in zulke mate verminkt, dat dat absoluut niet klopt. Wij moeten in de mededeling niet meer zien dan een onhandige poging om de verantwoordelijkheid voor een aantal misleunen op dit gebied naar die commissie door te schuiven. Protest tegen desinformatie van dit bedenkelijk allooï is meer dan noodzakelijk.

Het boekje bestaat dan uit de **Woordenlijst** zelf (p. 57-1057), een nieuwe **Leidraad** (p. 10-46) geschreven door Jan Renkema van de Letterenfaculteit Tilburg, en een toelichting bij de **Inrichting van de Woordenlijst** (p. 47-56) door Piet van Sterkenburg van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie. Mijn bespreking zal vooral de twee laatstgenoemde teksten betreffen; niet dat de **Woordenlijst** zelf vrij is van storende slordigheden, helaas. Maar de meeste daarvan zijn door anderen al uitvoerig ter discussie gebracht. Ik beperk mijn opmerkingen in

dat verband tot een minimum van vooral nieuwe of althans minder bekende gegevens.

De nieuwe Leidraad van de Nederlandse spelling

DE ALGEMENE PRINCIPES VAN DE NEDERLANDSE SPELLING

De bedoeling van de **Leidraad** is kennelijk om de principes van de Nederlandse spelling te verduidelijken voor de lezer. De basisprincipes worden inderdaad toegelicht (p. 16-19). Twee vernieuwingen die als een vooruitgang ten opzichte van de **Woordenlijst** van 1954 kunnen gelden, zijn:

- dat de principes van 'gelijkvormigheid' en van 'overeenkomst' (vroeger ook 'analogie' genoemd) onder één overkoepelende term 'vormovereenkomst' worden samengevoegd; uit de voorbeelden blijkt duidelijk waarin die twee procedures verschillen, en ook waar hun fundamentele verwantschap ligt;
- dat eindelijk ook de regels van de verdubbeling van consonanten en verenkering van vocalen (respectievelijk dus beken naast bek, en beken naast beek) de status krijgen die ze al lang verdienen: die van een volwaardig 'basisprincipe' van de Nederlandse spelling, op voet van gelijkheid met de 'traditionele'.

TOELICHTING BIJ BEPAALDE TOEPASSINGEN VAN DE BASISPRINCIPES

Niets dan lof voor de nieuwigheidjes in verband met de voorstelling van de basisprincipes dus. Jammer genoeg gaat bij de verdere voorstelling van alles mis. Kennelijk hebben zowel de samensteller als de men-

sen die commentaar bij eerdere versies gegeven hebben (cf. p. 46) geen hoge hoed op van de mogelijke deskundigheid van hun lezers. Een niet eens overdreven kritisch lezer moet zich wel afvragen of het kan dat zo'n inleiding boordevol onnauwkeurigheden en feitelijke onjuistheden staat. En bovendien of de samensteller ervan zich zomaar kan veroorloven een aantal fundamentele stukken toelichting niet te geven. Ik geef uit een waslijst van notities een paar van de pijnlijkste voorbeelden:

Etymologisch bepaalde schrijfwijze van de tweeklanken

Onnauwkeurig observeren van de kant van de samensteller vinden wij p. 21-22: Renkema deelt daar in verband met de etymologisch bepaalde schrijfwijze van de tweeklanken mee dat in alle woorden die de klankgroep /out/ bevatten, de tweeklank met <ou> wordt voorgesteld; dat klopt wat mijn gegevens betreft inderdaad voor eensyllabige woorden, maar niet voor *heraut* of (*kosmo*)-*naut*, en ook niet voor heel veel woorden waarin <au> en <t> noodzakelijk door een syllabegrens gescheiden worden, b.v. *klauteren*, (*t*)*auto*-, *naut*-, enz. Schrijver dezes vindt dat in de **Leidraad** zoveel mogelijk regelmatigheden gesignaleerd moeten worden, veel méér zelfs dan Renkema doet, cf. verder (**Het principe van de etymologie (2)**). Maar de gebruiker heeft er alleen wat aan als het ook allemaal, tot in de details toe, klopt.

Het beginsel van de vormovereenkomst

Bij de uitzonderingen op het beginsel van de vormovereenkomst (p. 20-21) wordt wel gezegd dat de <s> van 'de' achtervoegsels *s(e)* en *st(e)* vervalt als die bij een woord op eind-<s> worden aangehecht. Over eventuele beperkingen in het geldingsdomein van die regel krijgen wij niets te horen, en dat is uitermate onterecht. Er zijn immers verschillende suffixen bestaande uit /s/ of /se/: behalve de afleiding *Haags(e)* en daarnaast

dus ook *Goes(e)* en *Parijs(e)* is er bijvoorbeeld ook (*iets*) *moois* en daarnaast (*iets*) *fris*, *dwaas*. Voor allebei blijkt de regel te kloppen: een van de twee te verwachten <s>-en verdwijnt.

Maar wat dan met de genitief-s van bijvoorbeeld *moeders (verjaardag)*? Op deze plaats wordt met geen woord gerept over wat er gebeurt als het grondwoord van zo'n genitief op /s/ eindigt, er is geen enkele aanduiding dat de lezer ook nog eventjes naar blz. 34 moet doorbladeren om te zien dat daarvoor nog steeds de oude regel van toepassing is: "Als een naam eindigt op een sisklank, wordt de apostrof gebruikt in plaats van de tweedenaamvals-s". Het achtervoegsel /s/ valt hier dus niet zomaar weg, zoals de eerste regel toch zei, hij wordt, zonder waarschuwing, vervangen door iets heel anders.

Het principe van de etymologie

Terug nu naar het principe van de etymologie. Dat principe is volgens Renkema ook van toepassing "op woorden van vreemde herkomst" (p. 36-39). Hij voegt daar direct aan toe: "Hier heeft de spelling in de taal van herkomst, dus de oudste schrijfwijze, de voorkeur boven een nieuwere, vernederlandste spelling" (p. 37). Een buitengewoon dubbelzinnige formulering is dat: 'woorden van vreemde herkomst' kan gelezen worden als 'sommige woorden van vreemde herkomst' (in de taalkunde noemt men dat wel eens de 'specifieke lezing' van de indefinite nominale constituent), maar ook als '(in principe) alle woorden van vreemde herkomst' (de 'generische lezing'). De dubbelzinnigheid was natuurlijk heel makkelijk te verhelpen geweest: als er gestaan had wat er in alle duidelijkheid had moeten staan, namelijk 'sommige / bepaalde / vele woorden van vreemde herkomst', dan had er geen twijfel kunnen rijzen.

Renkema verdient zijn kost als 'taalverzorger', en is de auteur van o.a. **Schrijfwijzer**,

een - uitstekend - boek dat krioelt van de verwijzingen naar de noodzaak om te allen tijde zo precies mogelijk te formuleren. Een uitspraak als de pas geciteerde kan dan ook, vrees ik, alleen maar gezien worden als een poging tot misleiding van de onvoorbereide lezer. Gegeven het bestaande debat in verband met de spelling van dit type van woorden, is het voor de samenstellers van dit boek - of voor de opdrachtgevers? - kennelijk beter dat die lezer zichzelf of anderen geen vervelende vragen gaat stellen. Zelfs als dit akelige vermoeden tot het domein van de paranoia zou blijken te behoren, verdienen degenen die verantwoordelijkheid voor deze inleiding dragen een niet zo mals pak billekoek voor deze foutieve voorstelling. Het is duidelijk dat deze leidraad expliciet aan de orde had moeten stellen in hoeverre dat principe van de etymologie speelt bij de spellingbeelden die in de **Woordenlijst** verschijnen. Voorlichting is nodig op ten minste drie punten:

(1) Verbazend weinig taalgebruikers zijn zich er op dit ogenblik echt van bewust dat de 'Voorkeurspelling' een onvoorspelbaar, absoluut dispaars mengelmoe van woordbeelden is. Ik heb moeten vaststellen dat studenten Nederlands na de uitspraak dat het Ministercomité geopteerd had voor 'de spelling met c' - dat is onder andere gebeurd in een regeringsmededeling door minister H. Weckx op de BRTN-radio - van de ene dag op de andere meenden te moeten overschakelen op spellingen als **copie*, *comma*, *caricatuur* en nog veel meer fraais. Te verklaren is dat natuurlijk wel: vrijwel niemand kende de geroemde 'voorkeurspelling' op het ogenblik dat die door het ministercomité tot enige norm verheven werd. Opmerkelijk is dat zelfs woorden die al sedert 1954 of zelfs vroeger geen <c> meer hadden, een aangepaste spelling kregen: zelfs al hadden de taalgebruikers in zulke woorden nooit wat anders gezien dan <k>, tot vaste woordbeelden had dit duidelijk niet geleid.

De optimistische verwachting dat taalgebruikers van nu af moeiteloos de 'juiste' spelling zullen leren, aangezien dat de enige is die ze - als alles 'goed' gaat tenminste - nog te zien zullen krijgen, moet dan ook naar het rijk van de illusies verwezen worden: bijna alle woorden van vreemde herkomst, en zeker die waar men tussen 'vreemde' en 'eigen' spelling kan twijfelen, behoren tot de weinig frequente woordenschat. Die komt dus maar heel zelden in beeld, en de keren dat dat toch gebeurt liggen te ver uiteen om tot een vast woordbeeld te leiden. Een verschrikkelijk complicerende factor is bovendien dat de 'Nederlandse' woordbeelden in de mediastroom relatief dikwijls 'buitenlandse' (Engelse, Franse, ...) naast zich krijgen. Het gaat immers in grote meerderheid om 'internationale' woorden. Een vraag is hoe iemand moet leren dat het in zijn eigen taal *seks(e)* is, terwijl die heel de tijd ook *sex* of *sexe* geschreven ziet staan, én terwijl hij/zij weet dat sommige 'Nederlandse' woorden juist <x> achteraan moeten krijgen.

Mijn besluit is pessimistisch: De enige manier om de 'voorkeurspelling' geleerd te krijgen zal dus wel zijn dat je lijsten woorden van buiten leert. En om (eindelijk) terug te komen op het uitgangspunt van deze opmerking: de auteur van de **Leidraad** had zijn lezers op dit feit attent moeten maken, in plaats van het te verdoezelen.

(2) Spelling die in de Nederlandse voorkeurspelling - de enige van nu af - verplicht zijn, gaan in heel veel gevallen maar heel gedeeltelijk op voorbeelden uit andere talen terug. Lezers moeten dus ook expliciet gewaarschuwd worden dat ze de beelden die ze in het Nederlands leren, niet automatisch op enige andere taal kunnen overdragen. Mensen van wie een correcte Nederlandse spelling verwacht wordt, zijn immers ook vaak - of meestal - degenen die vlot naar andere talen (Engels, Frans, Duits, ...) moeten kunnen overschakelen. De toelichting die in de **Leidraad** opgenomen had

moeten worden, zou minimaal de volgende punten moeten omvatten:

- Dat volledig 'vernederlandste' spellingen niet 'gexporteerd' kunnen worden ligt voor de hand, daar is geen gevaar voor interferentie te duchten.
- Er zijn echter ook 'hybriden', dus partieel aan Nederlandse spellingpatronen of -procedures aangepaste woorden zoals *cliënt(èle)*, *cadans*, *défilé*, *pyramide*, *tendentieus* (Frans: *clientèle*, *cadence*, *défilé*, *pyramide*, *tendancieux*). Het gevaar is levensgroot dat taalgebruikers bij overschakeling naar de vreemde taal de in het Nederlands toch al 'vreemd' aandoende woordbeelden integraal overnemen.
- Helemaal mis gaat het natuurlijk met woorden en woordvormen die heel erg buitenlands aandoen, maar in andere talen - althans de mij bekende - niet courant zijn, zoals *claxon* (Frans en Engels: *klaxon*), de verbogen vorm *chique* (het Franse *chic* heeft geen verbogen vorm bij dit adjectief), de meervoudsvormen van het type *cadeaus* / *bureaus* (Frans *cadeaux* / *bureaux*).

Voor de tweede categorie - de derde is gelukkig niet talrijk - moet onder de aandacht gebracht worden, zeker als men zulke woordbeelden op het principe van de etymologie terug wil voeren.

Een absoluut betreurenswaardige ommissie in dit verband is dat de **Leidraad** van 1995 met geen woord rept over de systematische, regelbare aanpassingen in Nederlandse woorden van vreemde herkomst, bijvoorbeeld die met <t> waar men op basis van het etymologische principe eigenlijk <th> had kunnen verwachten, zoals in *etno-*, *labyrint*, e.d. Zulke regelmatigheden werden heel terecht wél expliciet vermeld en volledig toegelicht in de **Woordenlijst Nederlandse Taal** van 1954 (p. XLVI-LI). Ik

kan geen enkele serieuze reden bedenken waarom zulke toelichtingen hier niet meer verschijnen. Aan de moeilijkheidsgraad van de regel kan het niet liggen, want die luidt voor het aangevoerde geval heel eenvoudig dat /t/ alleen maar als <th> kan verschijnen voor een klinker; in alle andere omgevingen is etymologisch <th> vervangen door de vernederlandste schrijfwijze <t>. Het gevolg van deze omissies is dat de gebruiker van de **Leidraad** van 1995 die van 1954 ernaast moet leggen om een beetje zicht op de spelling te krijgen.

(3) Het feit dat het in deze spelling om een amalgaam gaat op basis van per woord unieke beslissingen, brengt mee dat er nogal wat inconsequenties overblijven in paren of reeksen woordvormen waarvan de verwantschap juist etymologisch goed doorzichtig is. Een paar voorbeelden uit de vele: *clerus-klerikaal*; *classicisme-klassiek*; *classificatie-klasse/klasseren/klassement*; *cureren-kuur*; *incasseren-kassa*; *tekst/tekstueel-context/contextueel*; *spektakel-spectaculair*; *cartograaf-karteren*; *flecteren/reflecteren/reflectie-flexie*; *cric-opkrikken*; *truc-trukendoos/trukeren*; *stuc-stukadoor*; *vacant-vakantie*; *leverancier-leverantie*; *ras-racisme*. Dit type van inconsequenties had door deze spellingwijziging eigenlijk verdwenen moeten zijn, en het Ministercomité heeft ook heel luid van de toren geblazen dat die doelstelling gehaald was. Enig tegengif tegen deze desinformatie was dus in de **Leidraad** op z'n plaats geweest. Wat mij betreft had plaats vrij gemaakt moeten worden voor een volledige lijst van zulke gevallen; cf. ook verder (**Welke woorden in de Woordenlijst?**).

EEN VOORLOPIGE CONCLUSIE

Wellicht zijn niet al deze punten van kritiek even belangrijk, maar alle genoemde feiten apart en tezamen getuigen van een gebrek aan respect voor de lezer dat in minder officiële geschriften (kranten en tijdschriften bij-

voorbeeld) op de incompetentie van de schrijver kan worden afgewenteld, maar dat niet minder dan gênant is in een boek dat toch pretendeert een spiegel te zijn van een taal - cf. de nogal smakeloze reclame die voor de **Woordenlijst** in de media gevoerd is -.

De Woordenlijst zelf

Wat brengt nu de **Woordenlijst** zelf? In ieder geval héél veel woorden en de daarvan afgeleide flexievormen, cf. boven. Hoewel Van Sterkenburg een hele rist mensen om hun acribie bij het nalezen van de kopij mag bedanken (p. 54-55), blijkt een en ander toch niet vlekkeloos verlopen te zijn. Voor vrijwel alle aspecten zijn fouten en dubieuze beslissingen te signaleren. Aangezien dat ondertussen ook al uitvoerig, en op allerlei plaatsen gebeurd is, volsta ik hier met een paar voorbeelden:

GRAMMATICALE GEGEVENS BIJ WOORDEN

De beslissing om grammaticale gegevens mee op te nemen brengt de samenstellers op het speelveld van de woordenboekmaker. Wij hadden mogen verwachten dat het Instituut voor Nederlandse Lexicologie op dit punt de nodige garanties kon geven. Het zij verre van mij dat te ontkennen, maar een aantal eigenaardigheden zorgen voor fors wenkbrauwengefrons. Een paar voorbeelden:

- Als het woord *salon* zowel *de-* als *het-* genus toegewezen krijgt (terecht want in België wordt het vrijwel altijd onzijdig gebruikt), dan verwacht ik die dubbele aanduiding ook bij *autosalon* (waar ze inderdaad voorkomt) en bij *wassalon* (waar het ineens alleen *de* wordt).
- Bijvoeglijke naamwoorden als *goed*, *kwaad*, *oud* hebben de 'normale' afge-

leide vormen met /e/ aan de stam aangehecht. Maar daarnaast komen in niet al te formele taal ook *goeie*, *kwaai*, *ouwe* voor. Die vormen worden nergens vermeld (hoewel precies die, eerder dan *goede* e.d., eventueel nog spel- en zeker afbreekproblemen kunnen opleveren). Merkwaardig is wel, dat *kwaai* en *ouwe*, maar niet *goeie*, toch in de lijst verschijnen, maar dan als zelfstandig naamwoord.

- Het is de allereerste keer dat ik meervoudsvormen als *heides* of *weides* tegenkom. Ik kan maar hopen dat degenen die beweren dat dit iets te maken heeft met de toepassing van de door de Nederlandse Taalunie uitgedokterde regels voor het schrijven van de tussenklank *e(n)*, als kwaadsprekers ontmaskerd worden.

WELKE WOORDEN IN DE WOORDENLIJST?

Samenstellingen

Het lijkt mij nutteloos om tienduizenden samenstellingen op te nemen die volstrekt regelmatig gevormd zijn en ook zo gespeld worden. Gebleken is ondertussen toch al dat volledigheid nooit kan: **Van Dale** maakt - platte - reclame met het feit dat zij nog veel méér samenstellingen hebben, en natuurlijk zijn er buiten wat dan al in **Van Dale** staat nog tienduizenden nieuwvormingen denkbaar: er is - gelukkig maar, het Nederlands is bijzonder soepel op dit gebied - geen beginnen aan om alles in een lijst te zetten. De **Woordenlijst** had, zonder al die overbodige ingangen veel dunner en veel praktischer kunnen worden. En een deel van de uitgespaarde ruimte had men kunnen besteden aan een deugdelijker voorstelling van de regeling zelf voor het publiek.

Is het dan helemaal niet nodig ook in de lijst

informatie in verband met de spelling van de samenstellingen op te nemen? Dat is het uiteraard wél, maar zulke informatie kan kort blijven, en direct bij het grondwoord (dat als eerste deel van een samenstelling kan optreden) worden toegevoegd. In principe zal immers elk woord als eerste deel van een samenstelling in het vervolg altijd dezelfde schrijfwijze krijgen, en dus kan volstaan worden met toevoeging van de juiste vorm achter het lemma. Ik stel mij zoiets voor als:

mens (in het algemeen), de (m.), men.sen
samenst. met e(n): men.sen.
zon, de, zon.nen, zon.ne.tje
samenst. met e(n): zon.ne
ge.boor.te, de (v.), ge.boor.ten, ge.boor.tes
samenst.: ge.boor.te.
god, de (m.), go.den
samenst. zonder tussenklank: god.
samenst. met e(n): go.den.
samenst. met s: gods.

Eventueel kan telkens een voorbeeld worden toegevoegd, bijvoorbeeld bij het heel ingewikkelde laatste geval respectievelijk 'god.ge.leer.de - go.den.drank - gods.dienst'. Worden gebruikers zo niet op het verkeerde been gezet als er toch ergens een uitzondering op de algemene regels blijkt te zijn? Natuurlijk niet, tenminste als naar die uitzonderingen - het zijn er echt heel weinig - meteen verwezen wordt. Bij *duif* hoort dus vermeld te staan: '*samenst. met e(n):* dui.ven., maar: dui.ve.boon, dui.ve.ka.ters, dui.ve.ker.vel'.

Niets belet in deze optiek dat in de lijst zelf 'moeilijke' toepassingen (bijvoorbeeld als op een vorm op <e> een tweede woorddeel met klinkerbegin volgt) en ook alle uitzonderingen op hun alfabetische plaats opgenomen zouden worden. Maar ook dan hadden honderden bladzijden uitgespaard kunnen worden zonder dat de bruikbaarheid van de **Woordenlijst** in het gedrang

Uitdrukkingen, Nederlandse maar ook uitheemse

Het opnemen van een aantal Nederlandse uitdrukkingen is zeker een zinvolle vernieuwing; bij nogal wat daarvan, vooral die met *te/ten/ter*, bestaat grote onzekerheid over aaneenschrijven of niet, en de ervaring leert dat dit voor kommaneukers een geprefereerd speelweetje is. Ik heb een paar tests gedaan naar van die typische moeilijkheden, en het resultaat is zacht gezegd ontmoedigend. Zo vind ik wel *tenminste* (*althans*) vermeld, maar of die spelling nu ook moet voor wat tot 1995 geschreven werd (of beter: moest worden) als *ten minste* (*niet minder dan*), daar brengt de **Woordenlijst** mij niet verder: het wordt gewoonweg niet vermeld. Ik vind ook *tewaterlating* in één woord, net zoals *tewerkstelling*; als werkwoord moet ik blijkbaar *tewerkstellen* ook in één woord spellen, maar wat dan met *tewaterlaten* of *te water laten*? De **Woordenlijst** laat verstek gaan. *Te voorschijn* is dus in twee woorden, behalve kennelijk in *tevoorschijn halen* en - *komen*. Het is allemaal nogal bizar.

En dan nog iets: is het feit dat nu ook vaste combinaties worden opgenomen, genoeg aanleiding om bijvoorbeeld de Franse uitdrukking *coûte que coûte* in de **Woordenlijst** van de Nederlandse taal op te nemen? Wie die uitdrukking gebruikt, schakelt op dat ogenblik heel even over op Frans, net zoals iemand die *sine die* of *last but not least* gebruikt, Latijn respectievelijk Engels schrijft. En als zo iemand dan twijfelt aan de schrijfwijze, gaat hij/zij het maar opzoeken in een woordenboek van die taal. Neen dus, er is géén serieuze reden om die vreemde uitdrukkingen op te nemen. En wat mij betreft - maar ik ben bang dat ik op dat platformpje nogal eenzaam zal staan - mogen ook honderden Engelse woorden d'r weer uit. We moeten er maar mee leven dat Nederlanders en Vlamingen hun taal met allerlei Engels jargon menen te moeten opsmukken. Daarmee zijn dat nog geen

Nederlandse woorden geworden, hooguit behoren ze tot wat zo charmant het 'Nederengels' is gaan heten. En voor wie die woorden dan toch ook nog eens wil schrijven en niet weet hoe dat moet: het recept staat hierboven.

In dit verband ook nog - ik weet het, lezer, mijn verhaal is eentonig, maar dat was ook voor Multatuli niet voldoende om de volheid des harten voor overlopen te behoeden: is het nu echt nodig om voor de vele Engelse samenstellingen ineens een andere conventie aan te nemen dan in de 'moedertaal' zelf het mooie weer uitmaakt? In het Engels worden samenstellingen als *come back*, *science fiction*, *head hunter* in twee woorden geschreven, al dan niet met liggend streepje ertussen, daar zijn ze heel liberaal in over de kleine en de grote plas. In het Nederengels echter moeten die samenstellingen nu ineens aaneen (maar *up-to-date* houdt wel zijn streepjes, misschien omdat die met genoeg waren om indruk te maken?). Is dit nu niet al te krankzinnig als onderdeel van een spellingwijziging die juist aankondigt dat ze kiest voor "respect voor de vreemde woordbeelden"?

Woorden van vreemde afkomst, hoe moet dat nu?

In principe is voor de woorden die al in de vorige **Woordenlijst** voorkwamen, de voorkeurvorm nu de enige toegelaten geworden. Nauwelijks in 39 gevallen is dat niet gebeurd, als wij tenminste de samensteller van het lijstje op p. 45-46 mogen geloven. Beslissingen om toch 'om te spellen' worden gemotiveerd in een nogal vage algemene regel (spellingen die in hun formele 'reeks' een uitzondering vormen, worden aan de meerderheid aangepast), en een op het eerste gezicht erg harde afspraak, namelijk dat wat algemeen in gebruik is, nu officieel wordt. En: bij conflict tussen die twee principes wint het tweede het. Bij de meeste van de 39 beslissingen kan ik, met

die uitgangspunten voor ogen, intuïtief wel een reden voor verandering bedenken, bij andere heb ik diepe twijfels.

Eén enkel voorbeeld: de spelling *insect*, die nu ineens weer moet. Toevallig heb ik als natuurliefhebber en amateurtuinier nogal wat boeken in mijn bibliotheek staan waar dat woord in voorkomt, en ook allerlei tuin-catalogi, folders, enz. waarin de beestjes genoemd worden, slingeren rijkelijk in mijn huis rond. Het was dus niet erg moeilijk om een mini-onderzoekje op te zetten met als basis een rijk gevarieerd gamma van geschreven teksten. Het resultaat is verbluffend: ik heb het woord niet één enkel keertje met de nu opnieuw opgelegde spelling aangetroffen. Hoezo? Geen enkele keer? Dan had ik toch wel graag wat toelichting gekregen over hoe een en ander nu precies uitgezocht is. Toegegeven: dat hoeft niet voor elk woord apart in dit boekje, maar als goed ingeburgerde spellingen weer worden opgegeven, dan wil ik die toelichting wél! Dat weer opgeven van een spellingvorm die pas een paar tientallen jaren geleden als nieuwe voorkeurvorm is opgelegd, moet immers een zwaarwichtige reden hebben. Anders komt de geloofwaardigheid van de hele onderneming 'spelling-regeling' nog sterker op de helling te staan dan door de twijfelachtige besluitvorming toch al het geval is.

Een leuk detail in verband met de wijzigingen die nu in de voorkeurspelling worden aangebracht: niet minder dan vier woorden verliezen hun voorkeurs-*ae* ten voordele van *e* (*medivist*, *preses*, *propedeuse*, *propedeutisch*); waarmee naar het zich laat aanzien het ondertussen tot een soort fetisj van de traditionalisten uitgegroeide *gynaecoloog* de enige vertegenwoordiger van de 'etymologische' *ae*-klasse zal zijn geworden. Zelfs zijn collega-arts de *anesthetist* is dat gedistingeerde <ae> immers al lang kwijt. Het wordt eenzaam aan de top van de maatschappelijke piramide!

Conclusie

Het bovenstaande is een nogal willekeurige greep uit wat elke min of meer kritische beschouwer wel moet opvallen bij deze **Woordenlijst Nederlandse Taal**. Samengevat: het boekje ruikt iets te nadrukkelijk naar de klamme zweetlucht van overijling en paniek. Het lijkt mij wat te gemakkelijk om dat allemaal op de samensteller te verhalen, ik heb sterk de indruk dat die dit fiasco alleen had kunnen ontlopen door de opdracht te weigeren. Misschien doen wij deze **Woordenlijst** wel het meeste recht als wij hem het logische sluitstuk noemen van een compleet uit de hand gelopen besluitvorming.

Te vrezen valt dat de volle omvang van de ramp bij het grootste deel van het schrijvende publiek pas duidelijk zal worden als de algemene euforie over het opheffen van de 'dubbele spellingen' plaats heeft gemaakt voor het inzicht dat daarmee ook het vangnet voor niet helemaal spellingvaste taalgebruikers verdwenen is. Met deze **Woordenlijst** keren wij voor de woorden van vreemde herkomst terug naar de situatie van voor 1954, toen de verwarring met al die verschillende spellingsvormen heel logisch leidde tot de vraag om nu eindelijk 's wat orde in de chaos te brengen. De spellingcommissie Van Haeringen-Blanc-

quaert van toen heeft gemeend de onvermijdelijke keuze voor een logische regeling te kunnen ontwijken door keuzevrijheid in te bouwen. Nu gebleken is dat die liberale houding niet werkt, keren wij met dit ministerieel besluit terug naar de toestand van voor 1954. Verwachten dat daarmee de spellingrust te eeuwigden dage hersteld zal zijn, is een ontkenning van het inzicht dat 'l'histoire se répète'. Een zelfde oorzaak heeft, op enige termijn bekeken, altijd een gelijkaardig resultaat. Voor de slechte verstaander: de kans dat herstel van de toestand van voor 1954 tot de lang verhoopte spellingrust zal leiden, is miniem.

*Georges De Schutter
p/a Universitaire Instelling Antwerpen
Departement Germaanse filologie
Universiteitsplein 1
2610 Wilrijk*

Noot

- 1 Deze recensie is grotendeels gebaseerd op *Georges De Schutter: Groen is soms onrijp - De Nieuwe Woordenlijst. Tekst[blad] 2/1 (1996)*.